

«Чи їсть медіатор хліб юриста?» або інші міфи про медіацію

Черговий круглий стіл «Юридичної газети» присвячено перспективам розвитку медіації в Україні

Сергій САЧЕНКО
«Юридична газета»

Напередодні у м. Києві відбувся черговий круглий стіл, організований нашою газетою для юридичної спільноти. На цей раз захід був присвячений питанням альтернативного методу вирішення спорів – медіації, яка останнім часом завойовує симпатії та привертає увагу все більшої кількості юристів, підприємців та інших експертів у галузі бізнесу. Отже, для обговорення громадськістю основних проблем та перспектив розвитку інституту медіації в Україні «Юридична газета» збирала за своїм круглим столом найкращих вітчизняних фахівців у цій сфері: партнерів юридичних компаній, юристів, медіаторів та підприємців. У якості доповідачів на круглому столі виступили члени Експертної ради нашого видання з альтернативних методів вирішення спорів, фахова думка яких є пріоритетною для нашої редакційної політики. Серед них, зокрема: керівник Українського Центру Медіації (kmb), к.ю.н. Галина Єрьоменко; адвокат, партнер Правової групи «Павленко

і Побережнюк» Олександра Павленко; президент та віце-президент Українського центру порозуміння Роман Коваль і Владислава Каневська; відомий медіатор та юрист Діана Проценко.

БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

«Бути чи не бути медіації в Україні?» – саме таке гостре та відверте запитання поставила присутнім Галина Єрьоменко, яка своєю доповіддю відкривала наш круглий стіл. Забігаючи наперед, варто вказати, що абсолютно всі учасники заходу виразили своє тверде переконання у величезних перспективах та корисності цього методу вирішення конфліктів у нашій країні. Інше питання – яким чином цей механізм має бути врегульований, і взагалі, чи потрібен для цього окремий законодавчий акт? Тут погляди учасників дещо розійшлися. Але ж який круглий стіл обійдеться без плідної дискусії?...

У ході заходу експертами було сформульовано досить багато корисних тез, виражено безліч цікавих думок щодо проблем та перспектив медіації в Україні. У свою чергу, головним нашим завданням як журналіс-

Медіація останнім часом завойовує симпатії та привертає увагу все більшої кількості юристів

тв, є ознайомлення громадськості з результатами круглого столу – з цим безцінним багажем знань, донесення до широких мас даної експертної думки та, в кінцевому рахунку, сприяння популяризації медіації в Україні. Отже, почнемо ділитися з Вами відповідним корисним надбанням...

МІФИ ПРО МЕДІАЦІЮ

У своїй доповіді Галина Єрьоменко намагалася спростувати деякі міфи або невірні уявлення про медіацію, які, на жаль, склалися сьогодні в нашій країні в силу недостатньої інформаційності. Одним з головних таких міфів є думка, що юрист та медіатор є прямими конкурентами і, запроваджуючи медіацію, медіатор тим самим відбирає хліб у юристів. На думку експерта, це зовсім не відповідає дійсності. «Це дещо дві паралельні реальності і юристи можуть одночасно працювати з медіаторами, іноді самі ефективно використовуючи їхній інструментарій», – каже пані Єрьоменко. Дійсно, медіації без юристів нікуди. Адже бажано, щоби медіація, як процес, завжди супроводжувалася юри-

стами, і обов'язково, щоб фінальні угоди, які укладаються сторонами, мали грамотну правову форму.

Також фахівець спробувала знайти точки перетину між роботою юриста та медіатора. За її словами, як у юристів, так і у медіаторів може бути спільна мета – мирне врегулювання спору між сторонами, але способи досягнення цього результату можуть бути різними. Відмінність між юристом та медіатором полягає саме у способі досягнення цієї мети. Класичним прикладом такої аксіоми є історія про те, як дві людини ділили апельсин. Допомогаючи їм у цьому юрист за своє психологією порадив розділити його суворо навпіл, тобто по справедливості. Але коли медіатор запитав обох навіщо їм потрібен цей апельсин, виявилось, що першому потрібна лише цедра, адже він збирається зробити сік, а іншому – лише шкуринка, адже він хоче зробити цукати. Отже, даний приклад пояснює, що юристи завжди працюють з позицією – «мені це потрібно, я маю на це право», а медіатори працюють з інтересами – «навіщо тобі це потрібно?». Таким чином у своїй роботі медіатори стимулюють сторони правильними запитаннями, аби ті змогли домовитися між собою.

Враховуючи викладене, медіатор, на відміну від судді або арбітра, не вирішує самостійно спір замість сторін, він лише сприяє тому, аби сторони власноруч прийшли до необхідного консенсусу, задаючи їм необхідні питання. На думку президента Українського центру порозуміння Романа Ковалю, професія медіатора дещо схожа з професією перекладача, який лише допомагає людям, що розмовляють на різних мовах зрозуміти один одного.

ПЕРЕВАГИ МЕДІАЦІЇ

Експерти засвідчили, що медіація, на відміну від

судового розгляду, дозволяє сторонам вийти за предмет спору. Наприклад, для юриста моральна шкода – це гроші (компенсація), які юрист прагне отримати для свого клієнта. Для медіатора ж моральна шкода – це емоційна складова, з якою можна ефективно працю-

КРУГЛИЙ СТІЛ

вати. Й інтерес людини в даному випадку можна задовольнити не лише матеріальним, але й психологічним шляхом, а саме вибаченням, яке іноді є важливішим за грошову компенсацію.

Також процедура медіації завжди спрямована на те, що відбувається саме зараз, у режимі актуального часу. Коли сторони спору починають вдаватися до минулого й згадувати старі образи, медіатор завжди запитує їх – «яким чином ці образи та звинувачення можуть допомогти вирішити поточний спір», тим самим сприяючи їм у вирішенні конфлікту. Юристи ж, як правило, працюють з фактами та доказами, що мають безпосередній стосунок до минулого.

Найкращим у медіації, на думку пані Єрьоменко є те, що ця процедура вирішення спорів здатна суттєво розвантажати сучасну судову систему, яка сьогодні просто потерпає від кількості справ. Крім того, угоди, досягнуті за підсумками медіаційного процесу, як правило виконуються (від 80 до 100 відсотків справ), адже вони укладаються таким чином, аби повністю відповідати інтересам обох сторін.

Протягом круглого столу учасники навмисно не порушували наболілу проблему корупції в країні, але все ж таки відмітили той факт, що сучасні юристи вже зараз прагнуть застосовувати у своїй роботі більш «чисті» методи, які є законними та комфортними для усіх сторін. І саме у цьому їм може сприяти медіація.

Говорячи про позитивні сторони медіації Діана Проценко вважає, що коли юрист починає займатися медіацією, це можна порівняти із ковтком свіжого повітря: «Коли набридає не завжди творча юридична рутинна, коли набридає нести відповідальність перед клієнтом, змушувати приймати його певні рішення, медіація – це завжди можливість креативу, можливість брати участь у позитивному, а не негативному процесі. Скерувати свою діяльність на майбутнє, а не зосереджувати її на «розбірках» минулого».

За свідченням інших експертів, медіація є ефективним інструментом подолання конфліктів не лише у бізнесі, але й у інших сферах нашого життя. Так, досвід багатьох країн засвідчує, **що величезні перспективи на сьогоднішній день має сімейна медіація як ефективний інструмент з виховання дітей.** Зокрема, дякуючи своїм досвідом, Владислава Каневська розповіла про набуття широкого розповсюдження в Україні та за кордоном шкільної медіації. «У школі й досі існує досить специфічна ситуація з так званою дитячою злочинністю або зі стосунками між ровесниками. Школи відмовляються фіксувати випадки сутічок та конфліктів між дітьми. Вони часто не пускають міліцію на свою територію й звинувачують батьків у неправильному вихованні своїх дітей. Такі випадки залишаються поза статистикою, але їхня кількість є просто шаленою. Проте в тих школах, де розпочали проводити медіацію ровесників, це надало просто блискучі результати. **Старшокласники медіатори «розрешували» ситуації між школярами і навіть між вчителями та школярами»**, – каже віцепрезидент Українського центру порозуміння.

ЗАКОН ПРО МЕДІАЦІЮ
Ще одним міфом, який був ефективно розвіяний доповідачами круглого столу є думка, нібито медіатори наймаються лише однією стороною, а тому в даному випадку цілком ймовірно виникнення конфлікту інтересів між сторонами. Насправді, за своєю класичною формулою, як пояснює Галина Єрьоменко, медіатор – це нейтральний посередник, який обирається кожною з осіб спору. Так, у разі виникнення конфлікту, організації, до якої звертаються сторони, надає їм список медіаторів, з яких кожна сторона має обрати 2-3 людини, що, на їхню думку, підходять у якості відповідної кандидатури медіатора.

І вже потім завдання координаторів полягає аби з цього списку залишилася лише одна людина, яка влаштує як фахівець-медіатор як першу, так і другу сторону. Зокрема, у новому законопроекті про медіацію, основні положення якого представила інший доповідач Олександра Павленко, закріплено саме такий принцип залучення незалежних медіаторів в Україні.

Зі слів пані Олександри, медіація – це явище, яке в принципі не вимагає існування спеціального закону, але для того, щоб люди почали більше говорити про медіацію та застосовувати її як метод вирішення спорів, медіацію потрібно ввести офіційно. Цю думку у своїй доповіді розвиває Діана Проценко, яка вказує, що для того, аби люди спробували та зрозуміли сутність та користь медіації, деякі країни роблять це процедурно не рекомендовано, а саме обов'язково. Втім, до такого підходу у кожній країні ставляться по-різному, в залежності від певних національних традицій та правової системи.

Повертаючись до законопроекту з медіації, необхідно зазначити, що робоча група з його розробки вирішила, що даний акт не буде занадто детальним, і закріплюватиме лише основні принципи медіаційного процесу, види та категорії угод в межах цього процесу, права та обов'язки медіатора й сторін, професійну етику тощо. На думку пані Павленко, складний законопроект потребуватиме внесення змін до багатьох інших законодавчих актів, а це, в свою чергу значно ускладнить його прийняття: «Робоча група вирішила, аби законопроект відбувся, ми не

будемо пропонувати державі якусь складну схему, де буде багато органів і це ускладнило б регулювання даної системи». Саме тому проект майже не піднімає такі важливі питання як страхування професійної діяльності медіатора, регулятивні органи, можливість допиту медіатора в якості свідка тощо.

Також законопроект визначає, що **медіатор не має право надавати сторонам юридичні консультації та не має право нав'язувати сторонам рішення щодо врегулювання конфлікту, надавати сторонам певні обіцянки або гарантії.** Зі слів пані Олександри, юристам, що мають навички медіатора досить важко відокремити свою юридичну свідомість від своєї медіативної свідомості: «Іноді, як юрист ти все ж таки хочеш сказати людям, що вони зовсім інакше мають розв'язати свій юридичний конфлікт, але коли ти виступаєш у цьому процесі як медіатор, то маєш діяти за дещо іншими принципами. Тому, щоб в людей не було таких внутрішніх переконань та розбіжностей, робоча група вирішила ввести відповідні обмеження на законодавчому рівні».

Слід також зазначити, що невдовзі даний проект буде оприлюднений для його широкого обговорення юридичною спільнотою України.

Втім, як зазначає Діана Проценко, Україна й раніше мала законодавчий досвід у сфері медіації. Хоча й не досить успішний. Так, зокрема у 2007 році було розроблено проект закону про медіацію в кримінальних справах, який згодом переріс у законопроект про загальну медіацію. При цьому, на її думку, якщо би такий проект був би тоді прийнятий, це

вбило б медіацію в Україні ще на її зародку, оскільки проектом нав'язувалися схеми на зразок суддівського самоврегулювання з численними регіональними радами, асоціаціями і т.д. За її особистим переконанням, такого робити не обов'язково, адже медіатори можуть надавати послуги одноосібно, а за необхідністю об'єднуватися у професійні організації.

Екскурс у минуле вітчизняної медіації також зробила у своїй доповіді Владислава Каневська. Виявилося, що перші програми з медіації в Україні починали проводитися ще 20 років тому. За твердженням пані Владислави, за ці 20 років навчальні курси з медіації пройшли понад 2 тисячі осіб, і це не рахуючи школярів та студентів, які слухали курси в різних вишах та навчальних закладах. Між тим, незважаючи на визнання користі та перспективності медіації, та, здавалося б немаленький досвід запровадження цього методу врегулювання конфліктів, належного попиту

на медіацію поки що не спостерігається. Тому, в плані популяризації та врегулювання процедури медіації в Україні нам потрібно зробити ще досить багато – каже пані Каневська.

Таким чином, у ході круглого столу кожен з учасників мав змогу обговорити проблеми медіації в Україні та її перспективи, висловити свої думки та особисті переконання. З деяких відповідних питань (як, наприклад, віковий сенс, з якого необхідно дозволити працювати в якості медіатора) виникали полярно протилежні позиції. Проте наприкінці заходу всі фахівці були одностайні в одному – крок сприйняття юридичною спільнотою медіації як процесу і привітання його в Україні – це крок для юристів майбутнього. Отже, щиро сподіваємося, що «Юридична газета» своїм круглим столом зробила маленький внесок для такого великого важливого кроку юридичної спільноти та загалом всієї громадськості.

